

# V. Kronika

## A. Kronika gospodarcza

### PRZEMYSŁ I GÓRNICTWO

**Treść:** Ogólna sytuacja gospodarcza: wskaźniki produkcji, etan bezrobocia, przewozy kolejowe, ruch cen hurtowych, ogólna charakterystyka ożywienia przemysłowego. Sytuacja w poszczególnych gałęziach górnictwa i przemysłu: w górnictwie węglowym, przemyśle naftowym, hutnictwie żelaznem, produkcji cynku i ołowiu, przemyśle włókienniczym, konfekcyjnym, meatlowo-maszynowym, chemicznym, drzewnym, cukrownictwie, piwowarstwie i gorzelnictwie.

**Ogólny rozwój produkcji przemysłowej ilustrują następujące wskaźniki produkcji (według danych Instytutu Badania Konjunktur Gospodarczych i Cen):**

|         |      |      | W s k a ż n i k i                    |                     |                  |
|---------|------|------|--------------------------------------|---------------------|------------------|
|         |      |      | Ogólnej<br>produkcji<br>przemysłowej | Dóbr<br>wytwórczych | Dóbr<br>spożycia |
| Styczeń | 1928 | roku | 123,3                                | 133,2               | 123,9            |
| lipiec  | „    | „    | 127,8                                | 147,5               | 121,0            |
| styczeń | 1929 | „    | 136,7                                | 152,4               | 135,5            |
| lipiec  | „    | „    | 126,2                                | 142,7               | 109,3            |
| styczeń | 1930 | „    | 116,6                                | 132,0               | 102,0            |
| lipiec  | „    | „    | 103,5                                | 113,4               | 96,8             |
| styczeń | 1931 | „    | 95,5                                 | 92,9                | 91,6             |
| lipiec  | „    | „    | 92,7                                 | 92,1                | 90,6             |
| styczeń | 1932 | „    | 67,9                                 | 57,5                | 68,7             |
| lipiec  | „    | „    | 54,1                                 | 42,6                | 62,2             |
| styczeń | 1933 | „    | 46,8                                 | 37,7                | 48,6             |
| lipiec  | „    | „    | 57,8                                 | 48,2                | 67,0             |
| styczeń | 1934 | „    | 58,0                                 | 46,2                | 64,5             |
| lipiec  | „    | „    | 60,9                                 | 55,9                | 63,0             |
| styczeń | 1935 | „    | 59,6                                 | 54,1                | 61,9             |

Powyższe dane wskazują, że rok 1934 był okresem wzrostu działalności wytwórczej, w czem Polska była odbiciem ogólnoswiatowej zwwyżki konjunktury.

Stan zatrudnienia i bezrobocia kształtowały się, jak następuje  
(w tysiącach):

|          |         |         |   |   | Zatrudnieni | Bezrobotni<br>zarejestrowani |
|----------|---------|---------|---|---|-------------|------------------------------|
| 1928 rok | styczeń | .       | . | . | 764,2       | 165,3                        |
| "        | "       | lipiec  | . | . | 856,3       | 116,7                        |
| 1929     | "       | styczeń | . | . | 820,4       | 126,4                        |
| "        | "       | lipiec  | . | . | 834,0       | 98,7                         |
| 1930     | "       | styczeń | . | . | 796,4       | 249,5                        |
| "        | "       | lipiec  | . | . | 787,8       | 194,3                        |
| 1931     | "       | styczeń | . | . | 643,7       | 340,8                        |
| "        | "       | lipiec  | . | . | 673,2       | 255,2                        |
| 1932     | "       | styczeń | . | . | 544,7       | 338,4                        |
| "        | "       | lipiec  | . | . | 566,5       | 240,2                        |
| 1933     | "       | styczeń | . | . | 429,0       | 267,0                        |
| "        | "       | lipiec  | . | . | 612,0       | 215,0                        |
| 1934     | "       | styczeń | . | . | 546,0       | 400,0                        |
| "        | "       | lipiec  | . | . | 687,0       | 295,0                        |
| 1935     | "       | styczeń | . | . | 566,0       | 499,0                        |

Powyższe dane wskazują, że zatrudnienie stale wzrasta, począwszy od 1933 roku, jednocześnie jednak bardzo silnie wzrasta bezrobocie, wykazując na początku b. r. rekordową ilość zgórą pół miliona osób. Ta dysproporcja między wzrostem zatrudnienia i zwykłą bezrobocia tłumaczy się oddziaływaniem naturalnego przyrostu zaludnienia na rynek pracy, który nie może dostarczyć zatrudnienia całej dorastającej ludności.

Przewóz towarów na polskich kolejach kształtował się w wagonach 15-tonnowych, jak następuje:

|          |                      |   |   |   |        |         |
|----------|----------------------|---|---|---|--------|---------|
| 1925 rok | przeciętnie dziennie | . | . | . | 12 408 | wagonów |
| 1926     | "                    | " | " | . | 14 081 | "       |
| 1927     | "                    | " | " | . | 16 198 | "       |
| 1928     | "                    | " | " | . | 17 413 | "       |
| 1929     | "                    | " | " | . | 17 990 | "       |
| 1930     | "                    | " | " | . | 14 924 | "       |
| 1931     | "                    | " | " | . | 13 622 | "       |
| 1932     | "                    | " | " | . | 10 464 | "       |
| 1933     | "                    | " | " | . | 10 620 | "       |
| 1934     | "                    | " | " | . | 11 601 | "       |

|          |             |             |        |         |          |
|----------|-------------|-------------|--------|---------|----------|
| 1934 rok | styczeń     | przeciętnie | 10 229 | wagonów | dziennie |
| "        | luty        | "           | 10 253 | "       | "        |
| "        | marzec      | "           | 10 818 | "       | "        |
| "        | kwiecień    | "           | 9 992  | "       | "        |
| "        | maj         | "           | 9 674  | "       | "        |
| "        | czerwiec    | "           | 11 472 | "       | "        |
| "        | lipiec      | "           | 11 474 | "       | "        |
| "        | sierpień    | "           | 12 996 | "       | "        |
| "        | wrzesień    | "           | 12 851 | "       | "        |
| "        | październik | "           | 15 036 | "       | "        |
| "        | listopad    | "           | 14 727 | "       | "        |
| "        | grudzień    | "           | 11 003 | "       | "        |

Z powyższego widzimy, że przewóz towarów był w 1934 r. poważnie intensywniejszy, niż w obydwu poprzednich latach, co odpowiada ogólnemu wzrostowi obrotów gospodarczych.

Wzmożenie działalności produkcyjnej w przemyśle nie daje jednak odpowiedniego wpływu na wzrost ogólnej konjunktury, ponieważ na przeszkodzie stoi stały spadek cen, szczególnie cen rolniczych. Nie sprawdziły się przewidywania w połowie r. ub. co do wzrostu cen artykułów rolnych z uwagi na gorszy urodzaj zbóż w ubiegłej kampanji. Spadku urodzaju u nas nie można było wykorzystać dla podniesienia cen spowodu zarówno oddziaływania międzynarodowego rynku zbożowego, gdzie była dla zboża nadal tendencja słaba, jak również ze względu na niedostateczność środków, stosowanych u nas w polityce zbożowej w kierunku podniesienia cen. Wskaźniki cen hurtowych kształtowały się w sposób następujący (przy podstawie obliczenia: 1928 r. = 100):

| Rok                    | Artykuły |             | Wskaźnik ogólny |
|------------------------|----------|-------------|-----------------|
|                        | Rolne    | Przemysłowe |                 |
| 1928 . . . . .         | 100,0    | 100,0       | 100,0           |
| 1929 . . . . .         | 93,9     | 98,6        | 96,3            |
| 1930 . . . . .         | 80,9     | 89,8        | 85,5            |
| 1931 . . . . .         | 72,2     | 76,9        | 74,6            |
| 1932 . . . . .         | 63,5     | 66,8        | 65,6            |
| 1933 . . . . .         | 57,1     | 60,8        | 59,0            |
| Miesiące               |          |             |                 |
| 1934 styczeń . . . . . | 53,5     | 61,9        | 57,8            |
| " luty . . . . .       | 53,2     | 61,8        | 57,3            |
| " marzec . . . . .     | 53,2     | 61,2        | 57,3            |
| " kwiecień . . . . .   | 52,5     | 60,8        | 56,7            |
| " maj . . . . .        | 51,5     | 60,3        | 56,0            |

|      |             |           |      |      |      |
|------|-------------|-----------|------|------|------|
| 1934 | czerwiec    | . . . . . | 51,6 | 59,8 | 55,8 |
| „    | lipiec      | . . . . . | 52,6 | 59,1 | 55,9 |
| „    | sierpień    | . . . . . | 52,9 | 58,5 | 55,8 |
| „    | wrzesień    | . . . . . | 51,7 | 58,0 | 54,9 |
| „    | październik | . . . . . | 50,8 | 57,9 | 54,4 |
| „    | listopad    | . . . . . | 50,0 | 57,0 | 53,6 |
| „    | grudzień    | . . . . . | 49,4 | 57,4 | 53,5 |

Rok 1934 w rozwoju naszego przemysłu scharakteryzować można jako decydujące zatrzymanie spadku produkcji. Jest to już bardzo wiele, ponieważ została przełamana apatia i bezradność gospodarcza, jako czynnik paraliżujący wszelką śmielszą inicjatywę, bez której niema mowy o naprawie położenia. Obecnie należy oczekiwać odbudowy kapitałów obrotowych w przemyśle, co może być uskutecznione częściowo własnymi siłami przedsiębiorstw, częściowo zaś drogą dopływu kapitałów, które w okresie bezruchu wycofały się z przemysłu. Również zgromadzone przez społeczeństwo oszczędności zaczęną śміiej interesować się inwestycjami przemysłowymi. Proces ten postępować będzie tem szybciej, im prędzej wzrastać będzie rentowność działalności przemysłowej. Z tym jednak czynnikiem poprawy konjunktury w przemyśle jest obecnie wielki kłopot z uwagi na ogólną depresję cen, jaka nadal u nas panuje pod wpływem utrzymywania się na niskim poziomie cen artykułów rolnych. W obecnej sytuacji łatwiej sobie radzą przedsiębiorstwa stosunkowo niewielkie, nieposiadające długów, gdyż szybciej nastawiają się na panujący na rynku układ cen, poprostu łatwiej się przystosowują i przyzwyczajają do niskiego kalkulowania cen, niż przedsiębiorstwa duże. Ze swej strony przedsiębiorstwa wielkie szukać muszą rady i pomocy we wzmożonej kartelizacji. Tutaj jednak w zbyt swobodnem ustaleniu cen stoi na przeszkodzie nacisk rządowy w kierunku obniżania cen kartelowych. Oczywiście, objaw dobrowolnego przystosowywania się przez przemysł do niskich cen jest zjawiskiem zdrowszem, niż szukanie ochrony interesów w kartelizacji, gdyż ta utrudnia rozszerzenie i pogłębienie rynku zbytu.

W dalszym ciągu podajemy dane z rozwoju główniejszych gałęzi naszego przemysłu i górnictwa w 1934 roku.

Górnictwo węglowe wykazuje następujący rozwój produkcji:

|      |     |         |             |           |           |      |
|------|-----|---------|-------------|-----------|-----------|------|
| 1928 | rok | średnio | miesięcznie | . . . . . | 3 417 000 | tonn |
| 1929 | „   | „       | „           | . . . . . | 3 841 000 | „    |
| 1930 | „   | „       | „           | . . . . . | 3 125 000 | „    |
| 1931 | „   | „       | „           | . . . . . | 3 189 000 | „    |

|      |     |                     |         |           |      |
|------|-----|---------------------|---------|-----------|------|
| 1932 | rok | średnio miesięcznie | . . . . | 2 402 000 | tonn |
| 1933 | "   | "                   | "       | 2 279 000 | "    |
| 1934 | "   | "                   | "       | 2 461 000 | "    |
| "    | "   | styczeń             | . . . . | 2 673 000 | tonn |
| "    | "   | luty                | . . . . | 2 222 000 | "    |
| "    | "   | marzec              | . . . . | 2 301 000 | "    |
| "    | "   | kwiecień            | . . . . | 2 095 000 | "    |
| "    | "   | maj                 | . . . . | 1 996 000 | "    |
| "    | "   | czerwiec            | . . . . | 2 100 000 | "    |
| "    | "   | lipiec              | . . . . | 2 295 000 | "    |
| "    | "   | sierpień            | . . . . | 2 443 000 | "    |
| "    | "   | wrzesień            | . . . . | 2 600 000 | "    |
| "    | "   | październik         | . . . . | 2 853 000 | "    |
| "    | "   | listopad            | . . . . | 3 303 000 | "    |
| "    | "   | grudzień            | . . . . | 2 654 000 | "    |

Powyższe dane wskazują, że przeciętna miesięczna produkcja węgla w 1934 roku była większa, niż w 1932 i 1933 r.

Zbyt węgla był następujący:

|      |     |                     |   | Zbyt w kraju | Eksport   |
|------|-----|---------------------|---|--------------|-----------|
|      |     |                     |   | w tonnach    |           |
| 1928 | rok | średnio miesięcznie | . | 1 967 000    | 1 117 000 |
| 1929 | "   | "                   | " | 2 250 000    | 1 200 000 |
| 1930 | "   | "                   | " | 1 691 000    | 1 066 000 |
| 1931 | "   | "                   | " | 1 569 000    | 1 190 000 |
| 1932 | "   | "                   | " | 1 269 000    | 863 000   |
| 1933 | "   | "                   | " | 1 272 000    | 809 000   |
| 1934 | "   | "                   | " | 1 315 000    | 868 000   |

|      |     |             |         |           |           |
|------|-----|-------------|---------|-----------|-----------|
| 1934 | rok | styczeń     | . . . . | 1 404 000 | 924 000   |
| "    | "   | luty        | . . . . | 1 242 000 | 732 000   |
| "    | "   | marzec      | . . . . | 1 200 000 | 799 000   |
| "    | "   | kwiecień    | . . . . | 1 081 000 | 792 000   |
| "    | "   | maj         | . . . . | 1 059 000 | 779 000   |
| "    | "   | czerwiec    | . . . . | 1 171 000 | 730 000   |
| "    | "   | lipiec      | . . . . | 1 264 000 | 775 000   |
| "    | "   | sierpień    | . . . . | 1 343 000 | 895 000   |
| "    | "   | wrzesień    | . . . . | 1 423 000 | 927 000   |
| "    | "   | październik | . . . . | 1 488 000 | 1 026 000 |
| "    | "   | listopad    | . . . . | 1 656 000 | 1 038 000 |
| "    | "   | grudzień    | . . . . | 1 453 000 | 991 000   |

Z powyższego zestawienia wynika, że rok 1934 był pomyślniejszy dla zbytu węgla zarówno w kraju, jak zagranicą niż dwa lata poprzedzające.

Nafta. Wydobycie ropy naftowej i wytwórczość produktów naftowych rozwijały się, jak następuje:

|          |         |             |   | Wydobycie<br>ropy<br>w tonnach | Wytwórczość<br>produktów |
|----------|---------|-------------|---|--------------------------------|--------------------------|
| 1928 rok | średnio | miesięcznie | . | 61 800                         | 55 000                   |
| 1929     | "       | "           | " | 56 500                         | 50 000                   |
| 1930     | "       | "           | " | 55 200                         | 48 000                   |
| 1931     | "       | "           | " | 53 000                         | 47 000                   |
| 1932     | "       | "           | " | 46 000                         | 42 000                   |
| 1933     | "       | "           | " | 46 000                         | 44 000                   |
| 1934     | "       | "           | " | 44 000                         | 41 000                   |
| 1934 rok | styczeń | .           | . | 44 000                         | 43 000                   |
| "        | "       | luty        | . | 40 000                         | 40 000                   |
| "        | "       | marzec      | . | 45 000                         | 42 000                   |
| "        | "       | kwiecień    | . | 43 000                         | 41 000                   |
| "        | "       | maj         | . | 44 000                         | 39 000                   |
| "        | "       | czerwiec    | . | 43 000                         | 39 000                   |
| "        | "       | lipiec      | . | 45 000                         | 40 000                   |
| "        | "       | sierpień    | . | 46 000                         | 41 000                   |
| "        | "       | wrzesień    | . | 45 000                         | 40 000                   |
| "        | "       | październik | . | 46 000                         | 42 000                   |
| "        | "       | listopad    | . | 44 000                         | 40 000                   |
| "        | "       | grudzień    | . | 45 000                         | 41 000                   |

Z powyższych cyfr wynika niepokojący objaw stałego spadku z roku na rok zarówno wydobywania ropy, jak wytwórczości produktów, co położyć należy na karb wyczerpywania się eksploataowanych źródeł naftowych oraz zbyt słabej akcji wiertniczej.

#### Zbyt produktów naftowych był następujący:

|          |         |             |   | Zbyt w kraju<br>w tonnach | Eksport |
|----------|---------|-------------|---|---------------------------|---------|
| 1928 rok | średnio | miesięcznie | . | 31 000                    | 22 000  |
| 1929     | "       | "           | " | 34 000                    | 21 000  |
| 1930     | "       | "           | " | 34 000                    | 16 000  |
| 1931     | "       | "           | " | 31 000                    | 18 000  |
| 1932     | "       | "           | " | 25 000                    | 18 000  |
| 1933     | "       | "           | " | 25 000                    | 19 000  |
| 1934     | "       | "           | " | 27 000                    | 17 000  |

|          |         |             |   |   |   |   |        |        |
|----------|---------|-------------|---|---|---|---|--------|--------|
| 1934 rok | styczeń | .           | . | . | . | . | 29 000 | 13 000 |
| "        | "       | luty        | . | . | . | . | 23 000 | 12 000 |
| "        | "       | marzec      | . | . | . | . | 23 000 | 20 000 |
| "        | "       | kwiecień    | . | . | . | . | 20 000 | 12 000 |
| "        | "       | maj         | . | . | . | . | 19 000 | 13 000 |
| "        | "       | czerwiec    | . | . | . | . | 20 000 | 13 000 |
| "        | "       | lipiec      | . | . | . | . | 21 000 | 15 000 |
| "        | "       | sierpień    | . | . | . | . | 24 000 | 26 000 |
| "        | "       | wrzesień    | . | . | . | . | 30 000 | 22 000 |
| "        | "       | październik | . | . | . | . | 34 000 | 21 000 |
| "        | "       | listopad    | . | . | . | . | 32 000 | 16 000 |
| "        | "       | grudzień    | . | . | . | . | 31 000 | 21 000 |

Powyższe dane wskazują, że zbyt produktów naftowych na rynku krajowym wzógł się w 1934 roku w porównaniu z dwoma latami poprzednimi, natomiast eksport nieco się zmniejszył z uwagi na silną konkurencję, panującą na rynkach międzynarodowych.

Hutnictwo żelazne wykazuje następujący rozwój wytwórczości w zakresie surówki, stali zlewnej i wytworów walcowanych:

|          |         |             |   |   |   | Surówka   | Stal<br>zlewna | Wytw.<br>walc. |
|----------|---------|-------------|---|---|---|-----------|----------------|----------------|
|          |         |             |   |   |   | w tonnach |                |                |
| 1913 rok | średnio | miesięcznie | . | . | . | 86 000    | 138 000        | 100 000        |
| 1922     | "       | "           | " | . | . | 40 000    | 84 000         | 62 000         |
| 1924     | "       | "           | " | . | . | 18 000    | 57 000         | 39 000         |
| 1926     | "       | "           | " | . | . | 27 000    | 65 000         | 47 000         |
| 1928     | "       | "           | " | . | . | 57 000    | 120 000        | 87 000         |
| 1929     | "       | "           | " | . | . | 59 000    | 115 000        | 80 000         |
| 1930     | "       | "           | " | . | . | 40 000    | 103 000        | 75 000         |
| 1931     | "       | "           | " | . | . | 29 000    | 87 000         | 63 000         |
| 1932     | "       | "           | " | . | . | 17 000    | 46 000         | 33 000         |
| 1933     | "       | "           | " | . | . | 25 000    | 69 000         | 49 000         |
| 1934     | "       | "           | " | . | . | 31 000    | 71 000         | 52 000         |
| 1934 rok | styczeń | .           | . | . | . | 28 000    | 67 000         | 42 000         |
| "        | "       | luty        | . | . | . | 26 000    | 57 000         | 41 000         |
| "        | "       | marzec      | . | . | . | 30 000    | 69 000         | 52 000         |
| "        | "       | kwiecień    | . | . | . | 33 000    | 73 000         | 51 000         |

|          |     |             |   |   |   |        |        |        |
|----------|-----|-------------|---|---|---|--------|--------|--------|
| 1934 rok | maj | .           | . | . | . | 36 000 | 77 000 | 57 000 |
| "        | "   | czerwiec    | . | . | . | 33 000 | 76 000 | 62 000 |
| "        | "   | lipiec      | . | . | . | 36 000 | 78 000 | 57 000 |
| "        | "   | sierpień    | . | . | . | 38 000 | 77 000 | 52 000 |
| "        | "   | wrzesień    | . | . | . | 28 000 | 63 000 | 45 000 |
| "        | "   | październik | . | . | . | 33 000 | 76 000 | 62 000 |
| "        | "   | listopad    | . | . | . | 31 000 | 73 000 | 52 000 |
| "        | "   | grudzień    | . | . | . | 29 000 | 64 000 | 47 000 |

Dane powyższe wykazują, że wytwórczość hutnicza w 1934 roku poważnie wzrosła w porównaniu z dwoma poprzednimi latami, na co się złożyło zwiększenie zbytu wewnątrz kraju spowodu wzrostu działalności inwestycyjnej oraz zbyt zagranicą doznał znacznej poprawy.

Zbyt wytworów hutniczych był następujący:

|          |         |             |   |   |   | Zbyt w kraju | Eksport |
|----------|---------|-------------|---|---|---|--------------|---------|
|          |         |             |   |   |   | w tonnach    |         |
| 1927 rok | średnio | miesięcznie | . | . | . | 44 000       | 12 000  |
| 1928     | "       | "           | . | . | . | 59 000       | 13 000  |
| 1929     | "       | "           | . | . | . | 42 000       | 19 000  |
| 1930     | "       | "           | . | . | . | 31 000       | 35 000  |
| 1931     | "       | "           | . | . | . | 22 000       | 32 000  |
| 1932     | "       | "           | . | . | . | 13 000       | 11 000  |
| 1933     | "       | "           | . | . | . | 16 000       | 23 000  |
| 1934     | "       | "           | . | . | . | 20 000       | 21 000  |
| 1934 rok | styczeń | .           | . | . | . | 9 500        | 25 000  |
| "        | "       | luty        | . | . | . | 30 000       | 20 000  |
| "        | "       | marzec      | . | . | . | 14 000       | 24 000  |
| "        | "       | kwiecień    | . | . | . | 20 000       | 21 000  |
| "        | "       | maj         | . | . | . | 23 000       | 25 000  |
| "        | "       | czerwiec    | . | . | . | 21 000       | 23 000  |
| "        | "       | lipiec      | . | . | . | 17 000       | 18 000  |
| "        | "       | sierpień    | . | . | . | 18 000       | 19 000  |
| "        | "       | wrzesień    | . | . | . | 18 000       | 19 000  |
| "        | "       | październik | . | . | . | 19 000       | 10 000  |
| "        | "       | listopad    | . | . | . | 19 000       | 21 000  |
| "        | "       | grudzień    | . | . | . | 36 000       | 23 000  |



Cynk i ołów wykazały następującą produkcję:

|      |     |             |             |   | Cynk      | Ołów  |
|------|-----|-------------|-------------|---|-----------|-------|
|      |     |             |             |   | w tonnach |       |
| 1923 | rok | średnio     | miesięcznie | . | 10 000    | 2 200 |
| 1927 | "   | "           | "           | " | 13 000    | 2 500 |
| 1928 | "   | "           | "           | " | 13 000    | 3 000 |
| 1929 | "   | "           | "           | " | 14 000    | 3 000 |
| 1930 | "   | "           | "           | " | 15 000    | 3 500 |
| 1931 | "   | "           | "           | " | 11 000    | 2 500 |
| 1932 | "   | "           | "           | " | 7 000     | 1 000 |
| 1933 | "   | "           | "           | " | 6 900     | 1 000 |
| 1934 | "   | "           | "           | " | 7 700     | 860   |
| 1934 | rok | styczeń     | .           | . | 7 700     | 1 100 |
| "    | "   | luty        | .           | . | 6 800     | 1 200 |
| "    | "   | marzec      | .           | . | 8 200     | 1 100 |
| "    | "   | kwiecień    | .           | . | 7 900     | 1 200 |
| "    | "   | maj         | .           | . | 8 000     | 1 400 |
| "    | "   | czerwiec    | .           | . | 8 000     | 1 200 |
| "    | "   | lipiec      | .           | . | 8 000     | —     |
| "    | "   | sierpień    | .           | . | 8 100     | —     |
| "    | "   | wrzesień    | .           | . | 7 600     | —     |
| "    | "   | październik | .           | . | 7 800     | 200   |
| "    | "   | listopad    | .           | . | 7 300     | 1 400 |
| "    | "   | grudzień    | .           | . | 7 200     | 1 500 |

Dane powyższe wskazują, że wytwórczość cynku była w 1934 roku większa niż w roku poprzednim, natomiast ołów wykazał tendencję odwrotną. Eksport cynku odbywał się w 1934 r. przeciętnie w granicach od 65 do 80 % produkcji.

Stan najważniejszych gałęzi przemysłu przetwórczego był w końcu 1934 r. następujący:

Przemysł włókienniczy wykazał w 1934 r. wzrost produkcji w porównaniu z rokiem poprzednim. Dotyczy to głównie przemysłu bawełnianego, który wykazał wzrost produkcji o około 11%. W większym jeszcze stopniu, bo około 16% wzrosła produkcja przemysłu jutowego. Natomiast produkcja wyrobów wełnianych nieco zmalała mianowicie o około 10%. Bilans całoroczny handlu zagranicznego w 1934 r. wykazuje cofnięcie się w porównaniu z rokiem poprzednim. Mianowicie widać to zarówno pod względem wywozu, jak również i przywozu artykułów włókienniczych. Wartość wywozu tych artykułów wyniosła w 1934 r.

38 milionów złotych, natomiast w 1933 r. — 45 milionów złotych. Wartość przywozu spadła z 41 milj. zł w 1933 r. na 30 milj. zł w 1934 r.

Przemysł konfekcyjny doznał ilościowo wyżki produkcji w 1934 r. o około 12% w porównaniu z 1933 rokiem, natomiast wartość tej produkcji zwiększyła się zaledwie o około 4%, «o zostało spowodowane niżką cen wyrobów. Podkreślić należy, że struktura przemysłu konfekcyjnego doznaje cofnięcia w kierunku przewagi przedsiębiorstw drobnych nad większemi. Ilość drobnych wzrasta, natomiast większe zwijają się. Jest to objaw przystosowywania się przemysłu do wytworzonych warunków, kiedy na całej linii oszczędza się na inwestycjach kapitałowych, kosztach administracji oraz obywateli się pracą chałupniczą i członków rodziny wytwórcy.

Przemysł stalowo-maszynowy wykazał w 1934 r. większą produkcję o około 20% niż w 1933 roku. Szczególne ożywienie panowało w działach, obsługujących budownictwo oraz w przemyśle elektrotechnicznym. Koniec 1934 roku przyniósł sezonowe ograniczenie produkcji, które jednak nie było tak wielkie jak w końcu 1933 roku.

Przemysł chemiczny w niektórych działach, jak np. w produkcji sody wykazał w końcu 1934 r. znaczną wyżkę wytwórczości. Naogół stan produkcji w większości działów przemysłu chemicznego był w 1934 r. większy, niż w 1933 roku. Postępujący stale proces różniczkowania się zakresu produkcji naszego przemysłu chemicznego uniezależnia Polskę od importu zagranicznego.

Przemysł drzewny miał w 1934 r. naogół nieźłą konjunkturę, aczkolwiek pod koniec roku nastąpiła znaczna niżka cen drzewa na rynkach zagranicznych powodu konkurencji drzewa kanadyjskiego i rosyjskiego. Wywóz drzewa i wyrobów drzewnych za cały 1934 r. wzrósł o około 18% w porównaniu z 1933 r. i wynosił 166 milionów złotych.

Cukrownictwo ukończyło już swą bieżącą kampanję, w ciągu której wyprodukowało około 406 tys. tonn, co stanowi wzrost o około 30% w porównaniu z kampanją roku poprzedniego. Spożycie wewnętrzne cukru wydatnie wzrosło i było większe od zeszłorocznego o 8%. W grudniu 1934 r. zapotrzebowanie wyniosło 28 tys. tonn wobec 22,7 w miesiącu poprzednim. Natomiast eksport cukru się zmniejsza: w grudniu- 1934 r. wywieziono 7,2 tys. tonn, a w miesiącu poprzednim 14,3 tys. tonn.

Piwowarstwo doznało w 1934 r. zwiększenia zbytu o 7,3% w porównaniu z rokiem poprzednim i wynosiło 1 102 tys. hl.

Spirytus konsumcyjny również doznał w 1934 r. zwiększenia zbytu, bo o 3,9%, wynosząc 260 700 hl.

*Stefan Czarnowski* (Warszawa)

## STOSUNKI WALUTOWE, KREDYTOWE I BANKOWE

Treść: Ogólny stan rynku pieniężnego. Działalność kredytowa Banku Polskiego. Sytuacja walutowa. Obieg pieniężny. Rynek lokacyjny.

Na rynku pieniężnym utrzymuje się ciągle duża płynność. Wprawdzie przy końcu roku dało się zauważyć większe zapotrzebowanie gotówki, jednakże nie nastąpiły w związku z tem żadne trudności, a nawet korzystanie z redyskonta w Banku Polskim byłoby dość umiarkowane.

Płynność rynku wzmacnia się skutkiem silnego narastania oszczędności i wydobywania z ukrycia kapitałów poprzednio stezauryzowanych. W okresie od końca września do końca grudnia 1934 r. ogólna suma wkładów w Banku Polskim, bankach państwowych, P. K. O., bankach prywatnych i komunalnych kasach oszczędności wzrosła z 2 569 milj. zł do 2 722 milj. zł, t. j. o 153 milj. zł. Należy jednak zaznaczyć, że większa część tego przyrostu., a mianowicie 98 milj. zł, nastąpiła w grudniu i powstawała w związku z dopisaniem odsetek za ubiegły okres obrachunkowy.

Największy przyrost wkładów nastąpił we wspomnianym okresie w Poczтовой Kasie Oszczędności, a następnie w Banku Gospodarstwa Krajowego i w komunalnych kasach oszczędności. Stan wkładów w bankach prywatnych prawie nie zmienił się i dopiero w styczniu rb. wykazał wzrost o 19 milj. zł.

Małe zapotrzebowanie kredytu ze strony przemysłu i handlu oraz uciekanie się do transakcyj gotówkowych nie sprzyja rozwojowi działalności kredytowej banków. Pomimo że — powodując się własnym interesem — banki czynią w tym kierunku usilne starania i obniżają przy dyskoncie dobrych weksli kupieckich stopę dyskontową nawet do 6%, to jednak ogólna suma udzielonych przez nie kredytów wcale nie wzrasta. W ostatnim kwartale r. ub. utrzymała się ona prawie bez zmiany na poziomie 839 milj. złotych. Na uwagę przytem zasługuje fakt, że w kwartale tym otwarty kredyt i pożyczki zastawowe wzrosły o 5 milj. zł kosztem dyskonta weksli.

Dysponując dostatecznymi środkami obrotowymi, starają się banki zmniejszać redyskonto w Banku Polskim. Jedynie na koniec roku redyskonto wzrosło o niewielką sumę 11 milj. zł, a mianowicie z 162 milj. zł w listopadzie do 173 milj. zł w grudniu.

Jedną z bardziej absorbujących obecnie czynności bankowych jest windykacja należności w procesie. Dotyczy to w szczególności instytucji pracujących z rolnictwem.

Po ogłoszeniu nowych dekretów o oddłużeniu rolnictwa akcja konwersyjna, prowadzona przez Bank Akceptacyjny, została chwilowo wstrzymana, wskutek przygotowywania odpowiednich przepisów wykonawczych. Ilość zawartych przez ten bank układów w ciągu roku 1934 wyniosła 84 821 na sumę 128,4 milj. zł.

Wypłacalność handlu i przemysłu jest dobra. Natomiast kredyty rolnicze są przy 'niewielkich «płatach — naogół prolongowane, przyczem następuje stopniowa ich zamiana na akcepty Banku Akceptacyjnego. Bardzo pomyślnym faktem, świadczącym o znacznej poprawie wypłacalności, jest spadek sumy weksli protestowanych w Polsce z 408 milj. zł w 1933 r. do 280 milj. zł w 1934 r.

Działalność kredytowa Banku Polskiego. Pomimo, że zarówno produkcja, jak i obroty towarowe wykazują od pewnego czasu powolny lecz stały wzrost, jak również że Bank Polski nie stosuje żadnych ograniczeń przy dyskoncie dobrych weksli handlowych, jego działalność kredytowa nie wykazuje nadal odpowiedniego ożywienia. Niewątpliwie oddziałuje na to dostateczna wysokość rezerw gotówkowych w przedsiębiorstwach, a przede wszystkim w bankach, które nie odczuwają konieczności uciekania się do redyskonta w instytucji biletowej.

W rezultacie działalność kredytowa banku wykazuje w dalszym ciągu tendencję malejącą. Duży spadek ogólnej sumy kredytów dał się więc zaobserwować w listopadzie r. ub., pomimo że zarówno obroty przemysłowe jak i handlowe nie usprawiedliwiają zazwyczaj w tym okresie takiego spadku. Dopiero w grudniu r. ub. ogólna suma kredytów wzrosła, była jednakże prawie o 100 milj. niższa, aniżeli w tym samym miesiącu roku poprzedniego.

Wzrost działalności kredytowej w grudniu miał jednakże charakter przejściowy, a spowodowany był tem, że banki gromadziły na koniec roku — jak zwykle w tym okresie — poważne rezerwy kasowe dla upiększenia swych bilansów. To też w styczniu, a następnie w lutym r. b. ogólna suma kredytów Banku Polskiego znowu poważnie obniżyła się, gdyż, po dokonaniu zamknięć rachunkowych;

banki zaczęły niezwłocznie spłacać zaciągnięte kredyty, ażeby nie ponosić zbytecznych strat na odsetkach.

Pozatarn na spadek portfelu Banku w styczniu wpłynęła spłata pierwszej raty kredytu na rejestrowy zastaw rolny w wysokości około 6 milj. zł. Największe wykorzystanie tego kredytu w sezonie 1934/35 przypadało na koniec grudnia, kiedy wyniosło 21 milj. zł. Odtąd zadłużenie na poczet kredytu rejestrowego wykazuje spadek do 14 milj. zł w końcu stycznia i do 8,5 milj. zł w dniu 28 lutego r. b. pozostaje więc stale poniżej poziomu zeszłorocznego.

W związku z chwilową przerwą w konwersji zobowiązań rolniczych dyskonto akceptów Banku Akceptacyjnego wzrastało wprawdzie dalej, lecz w wolniejszym tempie. Od początku listopada r. ub. do końca stycznia r. b. suma tego dyskonta w Banku Polskim wzrosła ze 110 do 120 milj. złotych.

W portfelu wekslowym Banku znajdowało się ponadto w końcu stycznia r. b. weksli zagranicznych na sumę zł 3 miliony. Nie wchodzi tu w rachubę weksle, opiewające na złoto, a wystawione przez zagranicznych odbiorców towarów polskich, które zaliczane są do dyskonta krajowego.

Poszczególne rodzaje kredytów w Banku Polskim zmieniały się następująco w milj. zł:

|                               | 1934    |          | 1935   |         |
|-------------------------------|---------|----------|--------|---------|
|                               | 30. XI. | 31. XII. | 31. I. | 28. II. |
| Portfel wekslowy. . . . .     | 631,9   | 654,0    | 618,8  | 617,0   |
| Pożyczki zastawowe . . . . .  | 49,7    | 54,5     | 52,6   | 51,5    |
| Bilety skarbowe zdyskontowane | 41,6    | 48,0     | 27,5   | 4,9     |
|                               | 723,2   | 756,5    | 698,9  | 673,4   |

Od końca listopada r. ub. do końca lutego r. b. ogólna suma kredytów zmniejszyła się o 49,8 milj. zł wskutek zmniejszenia się portfelu wekslowego o 14,9 milj. zł, biletów skarbowych zdyskontowanych o 36,7 milj. zł, a zwiększenia się natomiast o 1,8 milj. zł pożyczek zastawowych.

Sytuacja walutowa. Niewątpliwie oznaką pomyślnego ukształtowania się sytuacji walutowej kraju jest zupełny zanik tezauryzacji monet złotych i dalsze ich zaofiarowanie przez rynek wewnętrzny. Trwa również w dalszym ciągu podaż banknotów dolarowych, jednakże w coraz mniejszych rozmiarach, co jest niewątpliwie następstwem niewielkiej już ich ilości w obiegu, a także i stosunkowo mniejszych wahań kursu dolara.

Korzystne znaczenie dla sytuacji walutowej posiada utrzymująca się stale dodatnia nadwyżka bilansu handlowego, aczkolwiek

— wobec istniejących w wielu krajach ograniczeń dewizowych — realizacja należności za eksport napotyka na poważne trudności. Dzięki bowiem dodatniemu od dłuższego czasu bilansowi handlowemu bliskim zrównowazenia jest także i bilans płatniczy. Poważniejsze jego obciążenie stanowi jedynie obsługa pożyczek zagranicznych, a ponadto również i repatrjacja tych pożyczek z zagranicy, która — trzeba to podkreślić — jest pomyślnym zadatkiem dla kształtowania się bilansu płatniczego w przyszłości.

Pomyślny układ bilansu płatniczego znajduje swoje odbicie w zapasach złota i walut Banku Polskiego, które w okresie sprawozdawczym kształtowały się następująco w milj. zł:

|                                       | 1934         |              | 1935         |              |
|---------------------------------------|--------------|--------------|--------------|--------------|
|                                       | 30. XI.      | 31. XII.     | 31. I.       | 28. II.      |
| <b>Złote . . . . .</b>                | <b>499,2</b> | <b>503,3</b> | <b>504,7</b> | <b>505,8</b> |
| <b>Pieniądze zagraniczne i dewizy</b> | <b>30,1</b>  | <b>28,3</b>  | <b>20,1</b>  | <b>18,2</b>  |
|                                       | <b>529,3</b> | <b>531,6</b> | <b>524,8</b> | <b>524,0</b> |

Zapas złota wykazuje nadal stopniowy wzrost. Stan pieniędzy i należności zagranicznych wykazuje wprawdzie spadek, ale stosunkowo niewielki. Dość powiedzieć, że na przestrzeni całego 1934 r. spadek ten wyniósł zaledwie 60 milj. złotych. Należy przytem zaznaczyć, że zapas dewiz nie jest zasilony obecnie w tych rozmiarach, co poprzednio, dopływem weksli z tytułu eksportu, gdyż weksle te są coraz częściej wystawiane w złotych i skutkiem tego zaliczane są do dyskonta krajowego.

Pokrycie złotem obiegu biletów i natychmiast płatnych zobowiązań Banku wynosiło w końcu listopada r. ub. 45%, a w końcu lutego r. b. 47% t. j. 17 punktów ponad normę statutową.

Rozpowszechniający się system handlu kompensacyjnego oraz coraz częstsze zawieranie transakcyj handlowych i finansowych między Polską i zagranicą w złotych polskich oddziaływanie na zmniejszanie się obrotów dewizowych. Należy przytem zaznaczyć, że w związku z wahaniami kursu dolara coraz większą ilość tych obrotów dokonywa się obecnie na giełdzie warszawskiej we frankach francuskich.

Wahania kursów dewiz były w okresie sprawozdawczym duże. Z pośród walut złotych największą stałością odznaczał się kurs franka francuskiego, który w końcu grudnia r. ub. notowany był tak samo, jak i w końcu listopada, po 34,92, a w końcu lutego r. b. po 34,96. Natomiast kurs franka szwajcarskiego i florena holenderskiego wykazywały wahania dość duże przy słabej tendencji.

Dewiza na New-York, po nieznacznym osłabieniu w grudniu, zwyżkowała w styczniu bardzo silnie do 5,40, jednakże następnie obniżyła się do końca lutego do 5,26.

Stały spadek wykazywał kurs funta, a mianowicie z 26,11 w końcu grudnia do 25,99 w końcu stycznia i 25,43 w końcu lutego r. b.

Obieg pieniężny wykazywał naogół od końca października tendencję spadkową. Wyjątek stanowił jedynie grudzień, w którym na koniec roku obieg pieniężny przejściowo wzrósł. Poszczególne składniki obiegu kształtowały się następująco w mili. zł:

|                              | 1934    |          | 1935    |         |
|------------------------------|---------|----------|---------|---------|
|                              | 30. XI. | 31. XII. | 31. I.  | 28. II. |
| Bilety Banku Polskiego . . . | 957,9   | 981,1    | 937,1   | 940,5   |
| Monety srebrne . . . . .     | 280,7   | 289,8    | 285,3   | 289,4   |
| Bilon . . . . .              | 85,2    | 94,3     | 90,2    | 89,7    |
|                              | 1 323,8 | 1 365,2  | 1 312,6 | 1 319,6 |

W dniu 29 listopada r. ub. ukazało się obwieszczenie Ministra Skarbu, na mocy którego podwyższona została maksymalna granica emisji skarbowej o 30 milj. złotych t. j. do sumy 426 milionów złotych. Obwieszczenie to zostało wydane" — zgodnie z art. 6 rozporządzenia Prez. R. P. z dnia 13 października 1927 r. o stabilizacji złotego — po porozumieniu się Ministra Skarbu z Bankiem Polskim i w związku z odczuwanym od dłuższego czasu niedostatkiem monet srebrnych w obiegu.

Rynek lokacyjny. Wzmagająca się płynność rynku pieniężnego, postępujący proces detezauryzacji, wreszcie niskie oprocentowanie wkładów w instytucjach finansowych w porównaniu z rentownością papierów procentowych oddziałują nadal korzystnie na rynek lokacyjny. Skutkiem tego bowiem znaczna część narastających oszczędności skierowuje się do lokat w papierach długoterminowych, sprzyjając zarówno ożywieniu obrotów niemi, jak i zwyżce kursów.

Dość poważne załamanie się kursów papierów wartościowych, które nastąpiło na rynku w połowie listopada r. ub., było reakcją na zbyt duży ruch spekulacyjny, jaki rozwinął się poprzednio około szeregu najpopularniejszych papierów. Odtąd do końca roku obroty papierami były umiarkowane, a kursy — z małemi wahaniami — miały naogół skłonność zniżkową.

Z papierów państwowych obniżyła się w ciągu grudnia 7 % -wa pożyczka stabilizacyjna z 69,25 do 67,25, a 5% -wa pożyczka kon-

wersyjna z 65,50 do 64,50. Natomiast 6%-wa pożyczka dolarowa zwyżkowała z 72,38 do 73,50.

Równocześnie z papierami państwowymi obniżyły się także i listy zastawne towarzystw kredytowych, a mianowicie  $4\frac{1}{2}$  %-we listy zastawne ziemskie z 52,50 do 50,75 a 5%-we listy zastawne miasta Warszawy z 59,75 do 58.

Od początku stycznia nastąpiło ponowne ożywienie na rynku lokacyjnym, a kursy wszystkich papierów zaczęły wykazywać tendencję mocną. Dzięki tej sytuacji — która trwała do marca — wszystkie papiery państwowe osiągnęły zyski kursowe od 2 do 4 punktów. Mniejsze zyski osiągnęły jedynie pożyczki premjowe, któremi publiczność interesuje się obecnie mniej, jako papierami o zbyt wygórowanych kursach, a co zatem idzie i słabszej rentowności. W rezultacie w końcu lutego notowano: 7%-wą pożyczkę stabilizacyjną po 74,25 a 5%-wą pożyczkę konwersyjną po 69.

Nie mniejsze zyski osiągnęły w tym czasie również i listy zastawne, z których  $4\frac{1}{2}$  %-we ziemskie notowano w końcu lutego po 54,75 a 5%-we m. Warszawy po 71,75.

Stałą zwyżkę kursu wykazywały akcje Banku Polskiego, które w przededniu wypłaty kuponu za 1934 rok notowano po 99,50. Po wypłacie kuponu w wysokości 8% kurs ich obniżył się do 91,75.

*Stefan Warchoł* (Warszawa)

## SPÓŁDZIELCZOŚĆ

Treść: 1. Reorganizacja i konsolidacja spółdzielczości w Polsce. 2. Związek Spółdzielni Rolniczych i Zarobkowo-Gospodarczych R. P. 3. Inne związki polskie. 4. Związki mniejszości narodowych.

### *1. Reorganizacja i konsolidacja spółdzielczości w Polsce.*

Od chwili odzyskania niepodległości państwa polskiego „przywódca polskiej spółdzielczości, a wśród nich w pierwszym rzędzie ś. p. Dr. Franciszek Stefczyk, zabiegali usilnie o to, aby stworzyć „jednolity ruch spółdzielczy we własnem wspólnem państwie”. Różnice jednak pomiędzy poszczególnymi odłamami spółdzielczości były tak wielkie, że zjazdy z lat 1918, 1920 i 1921 nie doprowadziły do pożądanego rezultatu, a rok 1924 przyniósł tylko połowiczne rozwiązanie sprawy, to jest utworzenie dwóch dość luźnych centralnych zespołów „Zjednoczenia” i „Unji”. Od tego jednak czasu upłynął okres lat dziesięciu, w którym na wszystkich ważniejszych odcinkach życia społecznego i gospodarczego naszego państwa do-



konały się zasadnicze przemiany, niwelujące w ogromnej mierze dzielnicowe różnice i pogłębiające niezmiernie poczucie jedności narodowej.

To też kierownicy polskiej spółdzielczości w ostatnich latach podjęli na nowo próby w kierunku zjednoczenia ruchu, rozumiejąc, że spółdzielczość nie powinna pozostawać poza nawiasem ogólnego procesu konsolidacyjnego i odgradzać się nieistniejącymi już murami dzielnicowemu

W tych usiłowaniach i w tej akcji, 'która doprowadziła wreszcie do pożądanej konsolidacji, odegrały ostatnio niepoślednią rolę czynniki rządowe, dając swoją inicjatywę i udzielając odpowiednich wskazówek. Rząd bowiem doszedł do przekonania, że w obecnym okresie walki z kryzysem o charakterze strukturalnym, gdy najpotężniejsze organizmy państwowe wchodzą na drogę takiej czy innej gospodarki planowej i podporządkowują sobie wszystkie ważniejsze dziedziny życia gospodarczego, tak ważny czynnik społeczny, jakim jest spółdzielczość, nie może pozostać poza obrębem ogólnego planu"\*)).

Na zasadzie nowej ustawy spółdzielczej, przeprowadzonej w maju 1934 roku, istniejące związki rewizyjne posiadały prawo rewizji tylko do dnia 9 listopada ub. roku. To też na posiedzeniu w dniu 31 października 1934 roku Państwowa Rada Spółdzielcza powzięła ważne decyzje w sprawie przedłużenia prawa rewizji dla istniejących związków rewizyjnych i uznała za niezbędne połączenie 9 związków rewizyjnych, wchodzących w skład „Zjednoczenia Związków Spółdzielni Rolniczych R. P.” i „Unji Związków Spółdzielczych w Polsce”, zalecając utworzenie jednego ogólnokrajowego związku spółdzielni rolników i innych wytwórców. Opierając się na tych uchwałach Państwowej Rady Spółdzielczej, Minister Skarbu wydał wkrótce zarządzenia, na podstawie których z istniejących dotąd 23 związków rewizyjnych, grupujących około 11 800 spółdzielni, 3 utraciły prawo rewizji z dniem 10 listopada, 2 za\* z dniem 31 grudnia 1934 r. Z pozostałych 18 związków 9, wchodzących w skład zespołów „Zjednoczenia” i „Unji”, utworzyło jede» ogólnokrajowy związek.

## *2. Związek Spółdzielni Rolniczych i Zarobkowo-Gospodarczych R, P*

Dnia 23 listopada 1934 r. odbył się w Warszawie w Dom« Spółdzielczości Rolniczej im. Franciszka Stefczyka zjazd przedsta-

\*) Czasopismo Spółdzielni Rolniczych, Nr. 3 z r. 1935.

wicieli 5 związków „Zjednoczenia” i 4 związków „Unji” oraz niektórych central gospodarczych i finansowych jak również innych zainteresowanych instytucyj społecznych, który jednomyślnie wypowiedział się za bezwzględnem połączeniem wspomnianych wyżej 9 związków w jeden związek p. n. „Związek” Spółdzielni Rolniczych i Zarobkowo Gospodarczych Rzeczypospolitej Polskiej”. Dla przeprowadzenia prac związanych z organizowaniem nowego Związku zjazd powołał Komitet Organizacyjny, który po dokonaniu prac wstępnych uzyskał w dniu 21 grudnia 1934 r. od p. Ministra Skarbu zatwierdzenie statutu i nadanie prawa rewizji nowemu związkowi.

„Związek Spółdzielni Rolniczych i Zarobkowo-gospodarczych” rozpoczął swoją działalność z dniem 1 stycznia r. b., mając za pierwsze swe zadanie przyjmowanie na członków spółdzielni należących dotąd do innych związków, a zwłaszcza do związków „Zjednoczenia” i „Unji”. Pełną działalność rozpocznie Związek ten od dnia 1 kwietnia 1935 r., kiedy związki „Zjednoczenia” i „Unji” utracą prawo rewizji. W międzyczasie ustalony został skład Rady Głównej nowego Związku, do której w myśl statutu weszło 18 delegatów związków i central „Zjednoczenia” i „Unji” oraz 14 delegatów z nominacji Ministra Skarbu w porozumieniu z Ministrem Rolnictwa i Reform Rolnych. W dniu 24 stycznia r. b. odbyło się pierwsze posiedzenie Rady Głównej, na którym wybrano Prezydium Rady, powołano Naczelnego Dyrektora i członków Zarządu Głównego oraz ustalono wytyczne organizacji Związku.

Działalność Związku rozpościera się na obszar całego państwa polskiego. Członkami Związku mogą być spółdzielnie kredytowe i rolnicze, spółdzielnie zakupu i zbytu, spółdzielnie mleczarskie, przetwórcze i pomocnicze, wiejskie spółdzielnie wytwórcze i pracy, spółdzielcze domy ludowe tudzież spółdzielnie rzemieślnicze, które z dniem 31 grudnia 1936 r. przestaną należeć do Związku, o ile Rada Główna terminu tego nie przedłuży. Do Związku należeć mogą również spółdzielcze centrale gospodarcze oraz inne dobrowolne zrzeszenia, mające na celu popieranie ruchu spółdzielczego. Teren działalności Związku podzielony będzie na okręgi, w których działać będą związki okręgowe.

Nowy Związek obejmie 5474 spółdzielni wytwórczych, zorganizowanych przeważnie wśród ludności rolniczej. Skład nowego Związku przedstawia się zatem jak następuje: 2861 kas Stefczyka, 666 banków ludowych, 23 spółdz. oszczędn.-pożyczk., 1045 spółdz. mlecz., 733 spółdz. zakupu i zbytu ogólnych, 39 spółdz. zakupu

i zbytu specj., 39 spółdz. pomocniczych, 35 przetwórczych, 23 rze-mieślniczych, 6 spółdzielni wytwórczych robotn. i chałupn. oraz 4 domy ludowe.

### 3. *Inne związki polskie.*

Pozatem, po przeprowadzeniu wyżej wspomnianej reorgani-zacji, istnieją obecnie na terenie Rzeczypospolitej 4 związki polskie, a mianowicie:

1. *Związek Spółdzielni Spożywców Rz. P.* obejmujący 941 spółdzielni spożywczych i innych spółdzielni konsumentów oprócz mieszkaniowych, w tern 865 spółdz. spożywców, 42 spółdz. wspólnego zaspakajania potrzeb, 33 sp. wytwórcze robotnicze i chałupnicze i 1 spółdz. oszczędn. pożyczk. powszechną.

2. *Związek Spółdzielni i Zrzeszeń Pracowniczych Rz. P.*, gru-pujący ogółem 406 spółdzielni, w tem 198 spółdz. mieszkaniowych i budowlano-mieszkaniowych, 196 spółdz. oszczędn. pożyczkowych urzędniczych i pracowniczych i 12 spółdz. pracy miejskich.

3. *Związek Spółdzielni Wojskowych* zrzeszający 260 wojsko-wych spółdzielni spożywców.

4. *Wołyński Związek Spółdzielczy „Hurt”* z siedzibą w Łucku, obejmujący rejonowe spółdzielnie rolnicze na terenie województwa wołyńskiego.

### 4. *Związki mniejszości narodowych.*

Spółdzielnie mniejszości narodowych tworzą zamiast dotych-czasowych 11, tylko 6 związków, dla każdej narodowości po 2.

Spółdzielnie ukraińskie zgrupowane są w *Związku Rewozyj-nym Spółdzielni Ukraińskich*, obejmującym 2764 spółdzielnie prze-ważnie rolnicze, oraz w *Związku Rewizyjnym Ruskich Spółdzielni*, obejmującym 175 spółdzielni głównie rolniczych.

Spółdzielnie niemieckie należą do *Związku Spółdzielni Nie-mieckich w Poznaniu*, obejmującego 647 spółdz. przeważnie rolni-czych oraz *Związku Wiejskich Spółdzielni Województwa Pomor-skiego z siedzibą w Grudziądzu*, obejmującego 192 spółdzielnie.

Spółdzielnie żydowskie zgrupowane zostały w *Związku Żydow-skich Towarzystw Spółdzielczych* w liczbie 586, głównie kredyto-wych oraz w *Związku Żydowskich Kupieckich Stowarzyszeń Spół-dzielczych* w liczbie 126 głównie oszczędnościowo-pożyczkowych.

Ogółem związki polskie zrzeszają około 7 100 spółdz., a związki mniejszości narodowych 4 700 spółdzielni.

*J. Bargiel (Warszawa).*

## B. Kronika socjalna

### UBEZPIECZENIA SPOŁECZNE

Treść: Nowelizacja ubezpieczenia społecznego.

Ubezpieczenia społeczne w Polsce stoją obecnie pod znakiem reorganizacji, przebudowy, dostosowania do skurczonego życia gospodarczego, przystosowania do planu deflacyjnego; zamierzenia są zapowiadane w wystąpieniach oficjalnych rządu, mowach programowych premjera i ministrów, półoficjalnych wiadomościach prasowych itd. Dotychczasowe zmiany przeszły bez echa a zasługują one jednak na uwzględnienie, bo dotyczą nie tylko organizacji ale również materialnych przepisów. W ostatnim czasie, t. j. od wejścia w życie ustawy o ubezpieczeniu społecznem i związanego z tern początku dyskusji na temat ubezpieczeń ukazały się dwie nowe: ustawa z dnia 15 marca 1934 r. o zmianie rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 listopada 1927 r. o ubezpieczeniu pracowników umysłowych (Dz. U. R. P. Nr. 39, poz. 347) oraz rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 października 1934 r. o zmianie ustawy z dnia 28 marca 1933 r. o ubezpieczeniu społecznem (Dz. U. R. P. Nr. 95, poz. 855). Obydwie nowe zawierają przepisy doniosłe i ważne tak dla samego ubezpieczenia jak i dla ubezpieczonych. Można je podzielić na trzy grupy: a) przepisy, dotyczące organizacji instytucji ubezpieczenia społecznego, b) przepisy, dotyczące zmian w obowiązku ubezpieczenia i c) przepisy dotyczące zmian w świadczeniach.

Organizacja stworzona rozporządzeniem z 1927 r. i ustawą o ubezpieczeniu społecznem została zmieniona i poszła w kierunku dalszego scalenia; w miejsce dotychczasowych odrębnych i samodzielnych zakładów powstał z dniem 1 stycznia br. Zakład Ubezpieczeń Społecznych, który wraz z dotychczasowymi ubezpieczalniami społecznymi wykonywuje ubezpieczenie społeczne. W celu zagwarantowania nienaruszalności poszczególnych funduszków ubezpieczeniowych, będących dotąd własnością poszczególnych zakładów, utworzono pięć funduszków, będących osobami prawa publicznego: 1. Fundusz Ubezpieczenia Emerytalnego Robotników; 2. Fundusz Ubezpieczenia Emerytalnego Pracowników Umysłowych; 3. Fundusz Ubezpieczenia od Wypadków i Chorób Zawodowych; 4. Fundusz Ubezpieczenia na Wypadek Braku Pracy Pracowników Umysłowych, oraz 5. Ogólny Fundusz Ubezpieczenia na Wypadek Choroby

i Macierzyństwa. Zarząd temi funduszami należy do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych. Organizacja Zakładu nie odbiega zbytnio od organizacji dotychczasowych zakładów, stworzono jedynie nowy organ, a mianowicie komisje rozjemcze, które mają rozstrzygać odwołania od decyzji Zakładu w sprawie świadczeń długoterminowych. Ponadto ustawa ustanawia przy Zakładzie komisje świadczeniowe, których skład i zakres czynności ustali statut. Nowela przyznaje pewien wpływ na ubezpieczenie społeczne Ministrowi Skarbu, zastrzegając mu w porozumieniu z Ministrem Opieki Społecznej zatwierdzanie preliminarza budżetowego Zakładu oraz wymagając porozumienia się z nim przy ustalaniu planu lokat rezerw płynnych poszczególnych funduszy i ubezpieczalni społecznych.

Odnosnie obowiązku ubezpieczenia najistotniejszą zmianą jest wprowadzenie (od I-go kwietnia b. r.) górnej granicy zarobkowej w ubezpieczeniu chorobowym: nie podlegają obowiązkowi tego ubezpieczenia osoby, których zarobek w okresie miesięcznym przekracza 725 zł. Ponadto zwolniono z obowiązku ubezpieczenia osoby, zatrudnione dorywczo, dalej wykonujące prace krótkotrwałe (poniżej 2 tygodni u tego samego pracodawcy) w gospodarstwie domowym, krewnych pracodawcy, zatrudnionych w rzemiośle wreszcie pod pewnymi warunkami pracowników związków samorządu terytorjalnego oraz przedsiębiorstw i zakładów tych związków. W ubezpieczeniu pracowników umysłowych nowela poza jaśniejszym ujęciem brzmienia przepisów dotyczących obowiązku ubezpieczenia ustaliła pewne nowe kategorie osób, zwolnionych z tego obowiązku n. p. emerytów.

Zmiany, odnośnie świadczeń, dotyczą tylko ubezpieczenia pracowników umysłowych. Ustawa marcowa wprowadza nowe świadczenie jako zasiłek pogrzebowy, przysługujący osobie, która nie mając prawa do świadczeń emerytalnych po zmarłym ubezpieczonym, poniosła koszty pogrzebu ubezpieczonego. W świadczeniach z ubezpieczenia na wypadek braku pracy i świadczeniach emerytalnych nowela wprowadza pewne zmiany w warunkach uzyskania tych świadczeń; najważniejszą jest zmiana w pojęciu inwalidztwa, nowela dodała bowiem postanowienie łączące ubezpieczenie chorobowe z ubezpieczeniem emerytalnem przez uznanie za inwalidę osoby, która po 26 tygodniach choroby połączonej z niezdolnością do pracy jest nadal chora i niezdolna do pracy. Za nowe świadczenie należy uznać również zasiłki pieniężne dla osób, które Zakład leczy profilaktycznie jak i restytucyjnie. Co do wymiaru świadczeń zmianie uległy jednorazowe odprawy.

Ponadto, poza pewnymi zmianami w postępowaniu, "nowela marcowa przewiduje przelew składek przy przejściu z zatrudnienia

podlegającego obowiązкови ubezpieczenia do służby państwowej i odwrotnie, czego dotychczas nie uznawano za ubezpieczenie przednie.

Powyżej wskazano najistotniejsze zmiany, wprowadzone przez powołane nowe; wynika z nich, że ubezpieczenie społeczne nie czeka na zapowiadaną gruntowną nowelizację ozy przebudowę, lecz wprowadza już zmiany, które wydają się najbardziej celowe i wskazane a dokonanie ich jest możliwe bez dłuższych studjów i przygo-

*Dr. Julian Baumgarten (Poznań).*

## C. Kronika samorządowa

### SAMORZĄD ZIEMSKI

**Treść:** Ustrój samorządu. Tworzenie gmin zbiorowych i gromad w województwach południowych i zachodnich. Wybory organów samorządowych. Fundusz pożyczkowo-zapomogowy.

W drugim półroczu roku ubiegłego w wykonaniu ustawy samorządowej wydane zostały następujące rozporządzenia:

1. Z dnia 2. VIII. 1934 r. w sprawie wykonania ustawy o częściowej zmianie ustroju samorządu terytorjalnego. Jest to tak zwane III rozporządzenie wykonawcze, dotyczy ono gminy wiejskiej.

2. Z dnia 8. VIII. 1934 r. w sprawie regulaminu wyborczego do rad powiatowych.

3. Z dnia 3. XI. 1934 r. w sprawie regulaminu wyborczego do wydziałów powiatowych.

4. Z dnia 18. IX. 1934 r. w sprawie regulaminu wyborczego do rad gromadzkich na obszarze województw: krakowskiego, lwowskiego, pomorskiego, poznańskiego, stanisławowskiego i tarnopolskiego.

5. Z dnia 3. XI. 1934 r. w sprawie regulaminu wyborów sołtysa i podsołtysa na obszarze województw jak wyżej.

6. Z dnia 6. XII. 1934 r. w sprawie regulaminu wyborów rady gminnej na obszarze województw jak wyżej.

7. Z dnia 6. XII. 1934 r. w sprawie regulaminu wyborczego do zarządu gminnego na obszarze województw jak wyżej.

Oprócz tego należy zanotować wydanie (rozporządzeń z dnia 23. VII. i 31. VII. dotyczących podziału na gminy zbiorowe w województwach południowych i zachodnich.

W związku z ostatnimi zarządzeniami wojewodowie ogłosili rozporządzenia o podziale gmin wiejskich na gromady.

Dla utrzymania jednolitości brzmienia takich rozporządzeń w sprawie podziału gmin wiejskich na gromady, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych ustaliło wzór rozporządzenia.

Po otrzymaniu w województwach południowych i zachodnich gmin zbiorowych oraz po dokonaniu podziału gmin zbiorowych na gromady i wydaniu odpowiednich regulaminów wyborczych zarządzone zostało na obszarze tych województw wybory do rad i zarządów gminnych oraz sołtysów i podsołtysów.

Po przeprowadzeniu wyborów wkrótce rozpoczną swą działalność w województwach południowych i zachodnich nowe gminy zbiorowe.

Bardzo doniosłe znaczenie dla samorządu mieć będzie utworzony rozp. Pr. R. P. z dnia 24. X. 1934 r. Związek Rewizyjny Samorządu Terytorjalnego.

Według rozporządzenia związek jest organizacją przymusową i osobą prawa publicznego.

Członkami związku są z mocy prawa:

1. wojewódzkie związki samorządowe na obszarze województwa pomorskiego i poznańskiego;
2. powiatowe związki samorządowe;
3. miasta, wydzielone z powiatowych związków samorządowych, z wyjątkiem miasta stół. Warszawy;
4. Bank Gospodarstwa Krajowego.

Związek może przyjmować w poczet swych członków na podstawie zgłoszenia przystąpienia:

1. związki samorządowe, które nie są członkami Związku z mocy prawa, nie wyłączając miasta stół. Warszawy;
2. związki międzykomunalne;
3. zakłady i przedsiębiorstwa związków samorządowych, posiadające odrębną osobowość prawną, jak również instytucje, posiadające osobowość prawa publicznego, jeżeli opierają swe źródła finansowe co najmniej w 50% na środkach finansowych związków samorządowych albo korzystają w tej wysokości z ich poręki finansowej, oraz spółki o kapitale zakładowym, na który składają się w przeważającej mierze fundusze związków samorządowych, albo których akcje są w większości w posiadaniu tych związków;
4. banki komunalne;
5. Związek Powiatów Rzeczypospolitej Polskiej;
6. Związek Miast Polskich.

Zadaniem związku będzie wykonywanie kontroli finansowej i gospodarczej działalności związków samorządowych i międzyko-

nrunalnych oraz ich zakładów i przedsiębiorstw ,jak również prowadzenie akcji instrukcyjnej w tym samym zakresie.

Organami związku są:

- a) Prezes, kierujący pracami Związku, którego powołuje Prezes Rady Ministrów na wniosek Ministra Spraw Wewnętrznych,
- b) Rada,
- c) Zarząd,
- d) Komisja Rewizyjna.

Fundusze Związku powstają ze składek członków oraz z opłat za poszczególne czynności Związku. I jedno jak i drugie mają charakter przymusowy.

Organizację Związku unormuje szczegółowo statut; wydany w drodze rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych.

W zakresie gospodarki finansowej samorządu należy stwierdzić dalsze kurczenie się budżetów samorządu. Widać to z następującego zestawienia preliminowanych wydatków budżetowych Związków samorządowych (w milionach złotych).

| Rok | 1927/28 | 1928/29 | 1929/30 | 1930/31 | 1932/33 | 1933/34 | 1934/35 |
|-----|---------|---------|---------|---------|---------|---------|---------|
|     | 731,9   | 1262,0  | 1198,4  | 1103,7  | 732,2   | 638,0   | 635,0   |

Z uwagi na ciężką sytuację finansową samorządów, spowodowaną często nadmiernem zadłużeniem w okresie lepszej konjunktury, wydane zostało rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 24. X. 1934 r. o poprawie gospodarki finansowej związków samorządowych. Rozporządzenie to zawiera bardzo doniosłe postanowienia dla gospodarki samorządowej.

Najważniejsze postanowienia tego rozporządzenia są następujące:

Oddłużenie związków samorządowych przewidziane jest z mocy samego prawa oraz na podstawie postępowania oddłużeniowego. Powszechnie normy oddłużeniowe, a więc przepisy, na mocy których wszystkie związki samorządowe korzystają z ulg w spłacie zobowiązań, objętych temi przepisami:

1. Krótkoterminowe pożyczki, udzielone związkom samorządowym przez Bank Gosp. Kraj. przed dniem I-go kwietnia 1934 r. oraz wszelkie zaległości z tytułu pożyczek krótkoterminowych, jak i długoterminowych, udzielonych przez Bank Gosp. Kraj. oraz banki komunalne przed dniem I-go kwietnia 1934 r. podlegają konwersji. (Odsetki za zwłokę za czas od I-go stycznia 1932 r. ulegają umorzeniu). Zasady i warunki tej konwersji ustali rozporządzenie Min. Skarbu z tern jednak, że oprocentowanie pożyczek nie będzie przekraczać 5 i pół procent.



2. Spłata długów hipotecznych związków samorządowych zostaje odroczone do 1. I. 1938 r. a oprocentowanie tych długów ustala się na 5 i pół proc. (Przepis ten nie dotyczy długów hipotecznych zw. sam. wobec instytucji kredytowych).

3. Podobnie uregulowana zostaje spłata długów zw. sam powstałych z tytułu kredytów, udzielonych przez kom. kasy oszcz. z funduszy instytucji kredytowych i prawa publicznego. Instytucje te przejmą wierzytelności K. K. O. i zwolnią tem samem Kasy z obliiga.

4. Pożyczki, udzielone związkom sam. przez Kom. Kasy Oszcz. będą spłacane na warunkach, które ustali rozporządzenie Min. Skarbu, obligacjami banków komunalnych bądź obligacjami, wypuszczonymi przez same związki. Obligacje te będą poręczone przez Skarb Państwa.

5. Odsetki od należności pieniężnych, których dochodzenie i egzekucja podpada pod przepisy dekretu Prezydenta R. P. z dnia 27. X. 1932 r. (dekret ten ogranicza dochodzenia i egzekucję należności pieniężnych, opartych na tytułach prywatno-prawnych), obniżoną zostają do 5 i pół proc., poczynając od dnia 1 lipca 1934 r.

6. Minister Skarbu upoważniony zostaje do udzielenia ulg oraz do częściowego lub całkowitego umarzania należności Skarbu Państwa z tytułu pożyczek, udzielonych zw. samorz. z funduszy skarbowych.

7. Minister Opieki Społ. upoważniony zostaje do udzielania w porozumieniu z Ministrem Skarbu ulg w spłacie oraz do częściowego lub całkowitego umarzania należności inst.ytucji ubez. społ. od związków samorządowych.

Poza powyższemi, powszechnemi normami oddłużenia związków samorządowych, przewidziana została możliwość oddłużenia się związków samorządowych na zasadzie specjalnego postępowania.

Dla tego celu, jak również dla przeprowadzenia akcji oszczędnościowej powołane będą specjalne komisje oszczędnościowo-oddłużeniowe w każdym województwie oraz Centralna Komisja Oszczędnościowo-Oddłużeniowa przy Prezesie Rady Ministrów. Ponadto powołany będzie również Urząd Rozjemczy do Spraw Kredytowych Samorządu Terytorjalnego z siedzibą w Warszawie.

Do zadań powyższych komisji — poza sprawami z zakresu akcji oszczędnościowej, należeć będzie ustalanie planów oddłużenia poszczególnych związków samorządowych oraz uzgadnianie tych planów z wierzycielami.

Postępowanie oddłużeniowe komisje będą wszczynały bądź na wniosek zainteresowanych stron, bądź na wniosek władzy nadzorczej związku, Centralnej Komisji lub nawet z własnej inicjatywy.

Postępowanie oddłużeniowe powinno być wszczęte przed dniem 1 kwietnia 1936 r. Wszczęte po tym terminie nie będzie miało skutków prawnych.

Plan oddłużenia, ustalony przez Komisję, może przewidywać:

1. całkowite lub częściowe umorzenie zaległych odsetek: obniżenie umownej stopy oprocentowania, nie niżej jednak 4 i pół proc. w stosunku rocznym; w przypadkach szczególnych, uzasadnionych wyjątkową sytuacją finansową związku samorządowego, obniżenie umownej stopy oprocentowania, nie niżej jednak 3 proc. w stosunku rocznym, oraz zawieszenie płatności odsetek na okres lat 3-ch, z wyjątkiem oprocentowania pożyczek emisyjnych. Obniżenie oprocentowania wierzytelności, zabezpieczających wypuszczone przez Bank Gospodarstwa Krajowego i banki komunalne papiery procentowe, nie może być przewidziane na okres dłuższy niż lat 5;

2. rozłożenie spłaty kapitału na raty: wierzytelności krótkoterminowych nie dłużej niż na lat 10, długoterminowych nie dłużej niż na lat 50. oraz zawieszenie spłaty kapitału wierzytelności nie dłużej jednak niż na lat 5;

3. w przypadkach szczególnych, uzasadnionych wyjątkową sytuacją finansową związku samorządowego, zmniejszenie kapitału wierzytelności, z wyjątkiem wierzytelności instytucji kredytowych, wierzytelności zabezpieczonych hipotecznie, wierzytelności z tytułu samorządowych pożyczek emisyjnych oraz wierzytelności zagranicznych.

Pian oddłużenia obojnicwać może wszelkie zobowiązania finansowe związków samorządowych, zobowiązania zakładów i przedsiębiorstw tych związków, chociażby te zakłady i przedsiębiorstwa wyposażona były w osobowość prawa publicznego lub prywatnego, z wyjątkiem zobowiązań wobec Skarbu Państwa i instytucji ubezp. społ. oraz zobowiązań z tytułu pożyczek, emitowanych przez związki samorządowe na rynku zagranicznym.

Związki samorządowe zobowiązane są do corocznego wstawiania do budżetów zwyczajnych sum, przewidzianych planami oddłużenia na obsługę ich długów.

Przepisy omawianego rozporządzenia w zakresie akcji oddłużenia związków samorządowych odnoszą się, jeśli chodzi o ulgi, następujące z mocy samego prawa, do tych zobowiązań finansowych związków samorządowych i ich zakładów i przedsiębiorstw, które powstały przed 1 kwietnia 1934 r. oraz, jeśli chodzi o postępowanie oddłużeniowe przed komisjami i urzędem rozjemczym do zobowiązań, powstałych przed 1 lipca 1932 r.

Wspomniane wyżej komisje, a mianowicie Komisja Centralna i Komisje Wojewódzkie, obok swych funkcji w zakresie oddłużenia

są powołane również do przeprowadzenia akcji oszczędnościowej. W szczególności na podstawie przeprowadzonych badań, Komisje postawią wnioski właściwym władzom co do obniżenia kosztów administracji komunalnej — ogólnej i specjalnej, łącznie z zakładami i przedsiębiorstwami tudzież co do zracjonalizowania metod pracy w poszczególnych działach samorządu. Zakres działania komisji obejmuje również zakłady i przedsiębiorstwa komunalne, wyposażone w odrębną osobowość prawną oraz związki międzykomunalne

Znosi się podatek od towarów, (przywożonych lub wywożonych drogami żelaznymi i wodnymi (t. zw. podatek ładunkowy) jaki pobierały dotychczas niektóre miasta.

Dodatki komunalne do scalonego podatku przemysłowego, poczynając od 1 stycznia 1935 r. będą dzielone między związki samorządowe w ten sposób, jak są dzielone wpływy z dodatków do państwowych podatków od spożycia, zużycia względnie produkcji.

Część ryczałtu podatkowego, jaki przypada na związki samorządowe z wpłat wydzierżawionego monopolu zapałczanego, będzie dzielona między związki samorządowe według zasad i sposobu, jakie określi Minister Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministrem Skarbu.

Wymiar i pobór samoistnych danin powiatowych może wydział powiatowy poruczyć gminom wiejskim za wynagrodzeniem, wynoszącym do 3% sum wpłaconych na rzecz powiatu.

Uchwały w sprawie wprowadzenia i zmiany samoistnych danin komunalnych oraz uchwały w sprawie wysokości dodatków do podatków państwowych winny być pobierane najpóźniej do końca grudnia.

O wysokości i terminach płatności wszystkich danin komunalnych, wymierzonych w stosunku rocznym, płatnik powinien być zawiadomiony jednym nakazem płatniczym przed 1 kwietnia.

Samoistne daniny mają być z reguły płacone w dwóch równych ratach półrocznych: w kwietniu i w listopadzie.

Fundusz Pożyczkowo - Zapomogowy doznaje zwiększenia. W szczególności przypadają na jego rzecz następujące nowe dochody:

1. poczynając od 1 stycznia 1935 r. — 20% scalonego podatku przemysłowego z tem atoli zastrzeżeniem, że wpływy z tego źródła przypadną wyłącznie funduszowi zapomogowemu i że korzystać z nich będą przede wszystkim (ale nie wyłącznie) miasta, które poniosły straty wskutek scalenia podatku przemysłowego;

2. w całości zaległe po dzień 31 grudnia 1934 r. dodatki komunalne do scalonego podatku przemysłowego, atoli z przeznaczeniem

na zapomogi dla miast, szczególnie tych, które poniosły straty wskutek skasowania podatku ładuńkowego;

3. wzajemne salda należności Skarbu Państwa i związków samorządowych, ustalone w wyniku rozrachunku na dzień 31 marca 1933 r., przepis ten nie dotyczy jednak Warszawy.

Znosi się opłaty od powiatów i miast wydzielonych na Fundusz Pracy. Przepis ten wchodzi w życie z dniem 1 kwietnia 1935 r.

Sprawę odciążenia Samorządu od zadań obowiązkowych załatwiono w formie upoważnienia Rady Ministrów, która będzie władna:

a) określać udział związków samorządowych i gromad w wykonywaniu zadań, ciążących na samorządzie z mocy obowiązujących przepisów prawnych;

b) zawieszać na określony czas obowiązek wykonywania niektórych z tych zadań.

Cytowane wyżej rozporządzenie Prezydenta określiło na dłuższy okres czasu normy jakie powinny przyczynić się do uzdrowienia gospodarki finansowej samorządu. Wskazania w tym względzie na najbliższy rok budżetowy zawiera okólnik Ministerstwa Spraw Wewnętrznych Nr. 140 z dnia 22. XII. 1934 r. o gospodarce finansowo-budżetowej oraz ustalaniu i zatwierdzaniu preliminarzy budżetowych związków samorządowych na rok 1935/36.

Fundusz Pożyczkowo Zapomogowy na daień 1. I. 1935 wynosił 27 421 457 zł.

Z Funduszu tego na dzień 1. I. br. na pożyczkach długoterminowych pozostawało 12 980 000 zł, na pożyczkach krótkoterminowych 14 080 000      ri.

*R a d .      m i n .      P .      T y p i a k      ( W a r s z a w a )*

## SAMORZĄD MIEJSKI

**Treść:** Spadek wydatków i dochodów miast. Zadłużenie miast i ich niedobory budżetowe. Zanik w miastach inwestycji i robót konserwacyjnych. Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej o poprawie gospodarki i finansów związków samorządowych. Związek Rewizyjny Samorządu Terytorialnego. Sprawa bezrobocia w miastach. Zjazd Miast.

W miastach naszych — urzędują już (z nielicznymi wyjątkami) zarówno nowe rady, jak i nowe zarządy miejskie. W niedługim już czasie Związek Miast zakończy opracowanie wyników ankiety o składzie osobowym władz miejskich.

Przed nowymi władzami miejskimi stoi niezmiernie trudne zadanie uporządkowania finansów miast.

Mamy obecnie dużo materiału liczbowego, ilustrującego dość dokładnie sytuację finansową miast, a więc mamy wyniki ankiety Związku Miast, opartej na sprawozdaniach z wykonania budżetów za r. 1930/31, ilustrujące zarazem stan i rodzaj zadłużenia miast w dniu 31 marca 1931 r.; Główny Urząd Statystyczny opublikował niedawno szczegółowe dane o finansach miast, oparte na zamknięciach rachunkowych za r. 1932/33 (obecnie Główny Urząd Statystyczny przystępuje już do drukowania danych, opartych na zamknięciach rachunkowych za r. 1933/34). Tenże Urząd opublikował dane budżetowe miast na podstawie ich preliminarzy budżetowych za lata 1933/34 i 1934/35. Gdy porównamy preliminarze budżetowe na r. 1934/35 -z wykonaniem budżetów miast za rok 1929/30, w którym to roku dochody zwyczajne miast osiągnęły swój najwyższy poziom, to okaże się, że budżety miast spadły z 662,5 miljona zł do 393,5 milj. zł; faktycznie spadek ten będzie jeszcze większy, gdyż preliminarze na r. 1934/35 z pewnością nie zostaną w 100% wykonane. Wydatki zwyczajne w ciągu tego pięcioletniego okresu spadły o 100 milj. zł, a nadzwyczajne o 169 milj. zł. W tem pięcioletniu wzrosły tylko wydatki miast na obsługę długów i stanowią one w r. 1934/35 120% takichże wydatków z r. 1929/30. Pozostałe ważniejsze wydatki miast przedstawiają się w porównaniu do roku 1929/30 w sposób następujący, przyjmując liczby z r. 1929/30 za 100: opieka społeczna — ok. 87, zdrowie publiczne — 79, bezpieczeństwo publiczne — 75 (głównie straż pożarna i oświetlenie ulic), oświata ok. 67, administracja ogólna — 65,5, utrzymanie ulic i placów miejskich — ok. 45.

W miastach, będących ośrodkami bezrobocia, wydatki na opiekę społeczną i pomoc dla bezrobotnych są w r. 1934/35 większe, niż w r. 1929/30.

Ten duży spadek wydatków był skutkiem znacznego obniżenia się dochodów, a przede wszystkim dochodów z podatków, które w budżetach na r. 1934/35 stanowią tylko 56% dochodów, osiągniętych w r. 1929/30. W tej ciężkiej sytuacji finansowej odegrały poważną rolę własne przedsiębiorstwa miejskie, które dla szeregu miast, zwłaszcza większych, stały się finansowem pogotowiem ratunkowem. Dochody z przedsiębiorstw oczywiście nie tylko nie wzrosły, lecz się zmniejszyły; pomoc finansowa dla miasta z ich strony wyraziła się w tem, że władze miejskie zaczęły zużywać na ogólne potrzeby własne fundusze swych przedsiębiorstw, nie wyłączając funduszu renowacyjnego. Takie postępowanie oczywiście długo trwać nie może, gdyż przedsiębiorstwa zaczną się dewastować.

Pomimo dużego spadku wydatków miast połowa miast zamknęła swe budżety za r. 1933/34 niedoborami; liczba miast niedoborowych nie tylko nie zmniejszyła się, lecz wzrasta. Znacznie wzrosła w porównaniu z r. 1930/31 suma rocznego niedoboru budżetowego wszystkich miast. Główny Urząd Statystyczny ustalił, iż w dn. 31. III. 1933 niedobór budżetowy miast za cały czas stanowi 186 milionów zł; niedobór ten wyraża się oczywiście w niepokrytych zobowiązaniach krótkoterminowych. Ponieważ długoterminowe zobowiązania miast wynosiły w tym czasie 812 milionów zł, suma wszystkich ich zobowiązań sięga 1 miljarda zł, co stanowi ok. 300% rocznych zwyczajnych budżetów miast. W poszczególnych przypadkach zobowiązania miast przekraczają 800% rocznego ich budżetu. Nic dziwnego, że w tych warunkach w połowie miast nie wydaje się ani grosza na inwestycje, a pozostałe miasta wydają niewielkie sumy. Obserwujemy niestety nie tylko zanik w miastach inwestycji, lecz i zaprzestanie prowadzenia w należyтым stopniu robót konserwacyjnych; miasta nie konserwują w dostatecznym stopniu swych ulic i placów, swych budynków, nie odnawiają swych przedsiębiorstw.

Przyczyny tego stanu rzeczy były już nieraz oświetlane. W poszczególnych przypadkach ciężka sytuacja finansowa miast jest skutkiem wadliwości ich gospodarki, a zwłaszcza w dziedzinie inwestycji. Ciężka sytuacja finansowa ogółu miast wywołana jest kryzysem gospodarczym, a nadto stałym zwiększaniem ustawowych obowiązków miast przy stałym zmniejszaniu ich uprawnień finansowych. Duże trudności finansowe mają obecnie nawet te miasta, które nie inwestowały i których wydatki są stosunkowo niskie, nie wyłączając wydatków na administrację ogólną. W szeregu mniejszych miast wydatki na administrację ogólną przewyższają już wydatki na drogi, opiekę społeczną, zdrowie publiczne, oświatę i bezpieczeństwo publiczne wzięte łącznie, czyli że w tych miastach nie ma już miejsca na właściwą działalność gospodarczą; władze miejskie wykonują tam tylko czynności administracyjne, a w tej liczbie czynności z t. zw. poruczonego zakresu działania.

Ten stan rzeczy ma poprawić rozporządzenie Prezydenta Rzplitej z dn. 24. X. 1934 r. o poprawie gospodarki i finansów związków samorządowych.

Rozporządzenie to przewiduje daleko idące ulgi w spłacie zobowiązań samorządowych; ulgi te odnoszą się nie tylko do zobowiązań wobec publicznych instytucji, lecz i wobec osób prywatnych, których sumy wierzytelności mogą być nawet obniżone. Omawiane rozporządzenie przewiduje specjalne organa w postaci komisji oszczędnościowo-oddłużeniowych dla orzekania o zastosowaniu

ulg w spłacie zobowiązań związków samorządowych, poza oczywiście tymi przypadkami, w których te ulgi następują z mocy samego prawa. Nie ulega wątpliwości, że rozporządzenie z dn. 24. X 1934 znacznie poprawi sytuację wielu miast; osiągnięcie trwałej równowagi budżetowej przez miasta nie będzie jednak z pewnością możliwe, zanim nie zostaną zmniejszone obowiązki ustawowe miast. Rozporządzenie przewiduje to zmniejszenie i upoważnia Radę Ministrów do wydawania odnośnych rozporządzeń. Ze względu na niepomiarne duże zadłużenie niektórych miast, tudzież specyficzne warunki lokalne, a wszczególności konieczność wydatkowania dużych «urn na opiekę społeczną i pomoc dla bezrobotnych, środki poprawy finansów samorządowych, przewidziane przez wspomniane rozporządzenie, nie wszędzie będą wystarczające.

Z okólnika Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, zawierającego wskazówki co do sposobu układania przez związki samorządowe ich budżetów na r. 1935/36, wynika, iż przez zastosowanie rozporządzenia Prezydenta Rzplitej władze państwowe chcą nie tylko osiągnąć równowagę budżetową w związkach samorządowych, lecz obniżyć świadczenia ludności na rzecz tych związków, a o ile chodzi specjalnie o miasta, obniżyć świadczenia na ich rzecz ludności rolniczej, tudzież wysokość opłat za korzystanie z przedsiębiorstw miejskich. W okólniku Ministerstwo Spraw Wewnętrznych kładzie duży nacisk na stosowanie dalszych oszczędności przez związki samorządowe, czem zresztą mają się również zająć specjalne komisje oszczędnościowo-oddłużeniowe. Zarządzenia co do obniżania przez miasta świadczeń na ich rzecz ludności rolniczej znajdują się niewątpliwie w związku z rzuconym w ostatnich czasach hasłem „Frontem do wsi”.

Na ostatnim Zjeździe Powiatów w Katowicach uczyniono próbę zastosowania tego hasła na odcinku samorządowym w ten sposób, żeby obniżyć uprawnienia finansowe miast na rzecz ziemskich związków samorządowych i przez to zacząć podnosić kulturalnie i gospodarczo naszą wieś.

Zdaje się, że będzie trudno w ten sposób zastosować hasło „Frontem do wsi”, a to z jednej strony wobec ciężkiej sytuacji finansowej miast, a z drugiej strony wobec wielkich braków w stanie ich urządzeń. Cóż mówić o tworzeniu na terenie wsi takich urządzeń, jak bruki, ośrodki zdrowia, domy ludowe, skoro są miasta, które z natury rzeczy powinny być ośrodkami kultury, a które mają większość swych ulic nieizabrukowanych, a poza szkołami powszechnemu nie posiadają żadnych wogóle urządzeń.

Kładąc nacisk na usprawnienie gospodarki i administracji miejskiej, powołano do życia Związek Rewizyjnej Samorządu Teryto-

rajalnego. O ile chodzi o miasta, to do tego Związku przymusowo muszą należeć miasta wydzielone, z wyjątkiem Warszawy. Koszta utrzymania Związku pokrywać mają jego członkowie, a więc i miasta wydzielone. Trudno o tem Związku coś stanowczego powiedzieć, gdyż anie został ogłoszony dotychczas jego statut. Zadaniem Związku ma być kontrola związków samorządowych, instruowanie ich, a więc to, co jest najistotniejszą funkcją władz nadzorczych nad samorządem

W miastach, a zwłaszcza tych, które są ośrodkami bezrobocia, istnieje duże zaniepokojenie w związku z ograniczeniem kredytów dla nich na r. 1935/36 przez Fundusz Pracy. Miasta żywią mianowicie te obawy, że na — robotach publicznych prowadzonych poza terenem miast (państwowych) i finansowanych przez Fundusz Pracy, nie będzie można zatrudnić dostatecznej liczby bezrobotnych miejskich i że przeto władze miejskie znaleźć się mogą w obliczu dużego bezrobocia bez możliwości dania bezrobotnym jakiejkolwiek pomocy.

Poruszone wyżej sprawy staną się przedmiotem rozważań Zjazdu Miast, który odbędzie się w Warszawie w dniach 6—8 kwietnia r. b. Zjazd ten zapowiada się bardzo licznie. Dokonane być na nim mają wybory Rady Naczelnej Związku; będą to pierwsze wybory na podstawie nowego statutu Związku Miast. Na Zjeździe omówione zostaną zagadnienia finansów i inwestycji miejskich, opieki społecznej i bezrobocia w miastach. Nie ograniczając się do tych spraw, w których decyzja nie leży w rękach władz miejskich, a w rękach władz państwowych, Zjazd Miast ma zająć się również kwestją właściwych metod pracy w gospodarce i administracji miejskiej, a to celem dalszego usprawniania tej gospodarki i administracji przez własny wysiłek organów miejskich.

*Dyr. M. Porowski (Warszawa).*